DE L'AMOR PER LA PARAULA:
Estudis en homenatge al professor José Enrique Gargallo Gil
2026, pp. 65–74, https://memoriadelcor.org

DE COR A PENSA. ECOS AMB COR DEL «*DICCIONARI AGUILÓ*» EN EL *DICCIONARI GENERAL* DE FABRA [1]

Maria-Reina BASTARDAS i RUFAT
Universitat de Barcelona

Tothom qui conegui en José Enrique Gargallo serà conscient del seu amor per les paraules (no debades aquests mots formen part del títol del present volum), [2] de la seva devoció pels mestres i, encara, de la seva generositat i estima cap als nombrosos amics i col·legues. També, que un dels *mottos* que sovint repeteix és el que dona nom a la pàgina web que allotja una part d'aquest homenatge: «memòria del cor». Sembla, doncs, ben adequat per a aquesta contribució escollir un tema que d'alguna manera recordi tots aquests elements.

1. DEL *DICCIONARI AGUILÓ* AL *DICCIONARI GENERAL* DE FABRA

El projecte de recerca «Del *Diccionari Aguiló* al Diccionari Fabra» respon a una sagaç intuïció de Joan Veny, admirat mestre comú, segons la qual, i contra el que s'acostuma a assumir habitualment, Fabra en el seu *Diccionari General* (*DGLC 1932*)

[1] Aquest article s'inscriu dins del projecte «Del *Diccionari Aguiló* al Diccionari Fabra», finançat pels ajuts a la recerca de l'Institut d'Estudis Catalans; https://iec.cat/recerca-v/projecte1.asp?codi=PRO2023-S04-GARGALLO. Agraïm a Joan Fontana la lectura atenta d'una primera versió d'aquest text i les seves observacions.

[2] Que es fa eco, entre altres, del títol d'una trobada poètica que organitzà en José Enrique Gargallo el 14 de maig de 2012: «L'amor per la paraula viva. Trobada iberoromànica de poesia»; v. *Estudis Romànics*, 35 (2013), p. 678.

no hauria estat tan reticent a la incorporació del lèxic dialectal aliè al català central i hauria pouat abundantment d'obres com el *Diccionari Aguiló* (Aguiló 1914-1934).[3]

Com és sabut, el *Diccionari Aguiló* no és en realitat un diccionari sinó el títol que rebé la publicació dels materials lexicogràfics reunits per l'erudit mallorquí Marià Aguiló (1825-1897). L'Institut d'Estudis Catalans des de poc després de la seva fundació el 1907 i, especialment, la Secció Filològica, creada el 1911, i les Oficines Lexicogràfiques, el 1912, emprengueren la tasca d'ordenar i preparar per a la publicació aquests materials (Aguiló 1914-1934: 1,V), compilats amb la intenció de fer-ne un diccionari, però que no arribaren mai a ser-ho. El subtítol de l'obra (*Materials lexicogràfics aplegats per Marian Aguiló i Fuster*) i les cometes que emmarquen els mots «*Diccionari Aguiló*» en la portada així ho palesen. La tasca preparatòria es dugué a terme sota la direcció de Pompeu Fabra, director de les Oficines Lexicogràfiques, pel que fa al primer volum (A-B), i l'assumí tot seguit Manuel de Montoliu a partir del segon (Aguiló 1914-1934: 1,VI-VII). Els 8 volums es publicaren entre 1914[4] i 1934. Així doncs, Fabra estava certament molt familiaritzat amb els materials d'Aguiló, que són en la seva majoria fitxes extretes de textos històrics (literaris i no literaris), però també hi ha un gran nombre de mots dels parlars contemporanis, prou vegades, però no sempre, acompanyats d'una localització, i gairebé mai d'una font.[5]

El projecte «Del *Diccionari Aguiló* al Diccionari Fabra» té, doncs, com a objectiu

> resseguir, analitzar i ponderar la transmissió lexicogràfica del *Diccionari Aguiló* al *Diccionari General* de Fabra de 1932; concretament, resseguir de manera sistemàtica els nombrosos indicis de transmissió d'una obra a l'altra, basats en la notòria similitud en les definicions o en altres aspectes del tractament lexicogràfic entre ambdues obres (citem de la web esmentada en la nota 1).

[3] Tanmateix, ja el 2014, Germà Colon observava: «Pompeu Fabra, autor del *Diccionari general de la llengua catalana* (1932), que ha sido durante muchos años el diccionario normativo, lo tuvo muy presente [el *Diccionari Aguiló*]» (Colon 2014: 116).

[4] En realitat el primer fascicle (*a-Badal*) es publicà el 1914, amb un pròleg de 6 pàgines (I-VI) i una «Llista (provisional) de les principals obres citades en abreviatura» (VII-XV), i fou seguit del segon (*badalaç-buyt*) el 1915. Aquests mateixos materials, però amb el pròleg granment modificat i sense la llista bibliogràfica, es publicaren com a «Tom I» el 1915. Citem aquí segons aquesta segona versió. Per al *Diccionari Aguiló* v. Colon (2014: 115-116), o també el treball més antic Colon / Soberanas (1991: 187-197).

[5] A aquests, cal sumar-hi l'abundant presència de cognoms (etiquetats com a «llin.[atge]» i sovint acompanyats d'una localització) i noms de lloc. Però aquí no és el lloc idoni per parlar dels materials onomàstics.

El divendres 17 d'octubre de 2025, a la seu barcelonina de l'Institut d'Estudis Catalans i en el decurs de l'acte en commemoració del bicentenari del naixement d'Aguiló, Joan Veny i José Enrique Gargallo presentaren el projecte. Així mateix, en el marc d'aquesta jornada la professora Margalida Tomàs, de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, resseguí la tasca lexicogràfica realitzada per Aguiló al llarg de la seva vida, a partir de diverses fonts i també a través de la seva correspondència, sobretot amb Tomàs Forteza.

El resultat del projecte «Del *Diccionari Aguiló* al Diccionari Fabra» és una base de dades en línia, amb gairebé 3.300 fitxes on s'acaren els articles del *Diccionari General* (*DGLC 1932*) de Fabra amb els corresponents del *Diccionari Aguiló*, que presumiblement en són la font. En les fitxes s'hi inclouen tots els detalls de l'article del *Diccionari Aguiló* (localitzacions, documentació històrica, refranys, traducció al castellà i altres) que, evidentment, no van ser traslladats al *Diccionari General*, i també la definició i els exemples, que es confronten amb els de Fabra. La fitxa conté així mateix un apartat d'«Observacions», on es poden incloure comentaris o referències, particularment al *DCVB*, que sovint cita el *Diccionari Aguiló* com a font, o al *DECat*.

2. El lèxic del cor en la base de dades del projecte

No tinc cap dubte que el projecte «Del *Diccionari Aguiló* al Diccionari Fabra» està pensat no només amb ciència sinó també amb el cor. José Enrique Gargallo es presentà en l'acte esmentat suara com a «dipositari de la idea [de Joan Veny]», de manera que el projecte és al mateix temps un homenatge a Veny i, a través seu, als altres grans homenots de la lexicografia i la dialectologia catalanes. I el cor, encara que no la memòria o el record, té una representació, que analitzarem tot seguit, a la base de dades. Es tracta d'una desena de mots o locucions que contenen el mot *cor* o en són derivats.

2.1. Baticor

Baticor m. 'Fet de bategar fortament el cor. *Quan s'adonà del perill li entrà un gran baticor*' (*DIEC2*). Aquesta entrada del *DIEC2* reprèn de manera gairebé idèntica, tant pel que fa a la definició com a l'exemple, la del *Diccionari General*. Al seu torn, la de Fabra està construïda sobre Aguiló sense, però, reprendre-la literalment. La definició del mot és diferent (Aguiló: 'Palpitació forta, batecs del cor' / Fabra: 'El fet de bategar fortament el cor'), però en canvi l'exemple adduït per Aguiló va ser usat, parafrasejat, per a construir el de Fabra; Aguiló cita *La fugida a Egipte*, de Jacint Verdaguer (*Quan ell* [sic; per *ella*, referit a la Verge] *del llop s'adona, li entra gran baticor*) i Fabra refà la cita per neutralitzar-ne el context: *Quan s'adonà del perill li entrà un gran*

baticor. Observem que el *DGLC 1932* no introdueix una coma, que seria esperable i que hi era en el *Diccionari Aguiló*, darrere *perill*; i tampoc ho fa el *DIEC2*, que mostra així la seva dependència de Fabra.

La tradició lexicogràfica del *DCVB* sembla independent. Aquesta obra inclou dues accepcions: 'Acceleració violenta dels batecs del cor', que seria pròpia de Catalunya, i 'Desmai, desaparició transitòria de les forces vitals' que, amb una cita d'Alcover, seria pròpia de Mallorca. Per la primera de les accepcions, el *DCVB* cita també el passatge de Verdaguer, però fa retrocedir la primera documentació d'aquest mot referenciant un lloc del *Spill* de Roig; és segurament aquesta ocurrència la que fa que l'article del *Diccionari Aguiló* comenci, estranyament, amb «(XV, &.)». Com s'explica en l'«Advertiment» inicial del *Diccionari Aguiló*, un dels grans problemes amb què l'equip que preparava l'edició va topar va ser la manca de concreció de les cites de les fitxes manuscrites, amb referències incompletes o fins i tot inexistents. Segurament Aguiló indicà que aquest mot es trobava en un text del XV (possiblement el *Spill*), però la manca de concreció de la referència feu que no es pogués localitzar. El *DCVB* dona l'etimologia «compost de l'imperatiu de *batre* i *cor*», acceptada de facto per Coromines (*DECat* I, 372a, s. v. *batre*), que cita el *Spill*, i afegeix una cita de Ruyra i una altra d'una font eivissenca (nota 42), i observa que «des del català passà al castellà antic ja abans de 1250» (indicant en nota «Berceo, *Santa Oria*, 113; Alexandre, 1739, 1980»). Caldria comprovar la versemblança d'aquest préstec i refer el camí que ha seguit aquest mot, que apareix també en occità (occ. antic *baticor* en *Flamenca*, segons *Raynouard* II, 475b, però també apareix en *Mistral*, *bate-cor*, amb una cita de Romieu) i que així mateix és francès (*FEW* I, 293-294) i italià (*batticuore*, *GDLI* II, 119, documentat des de la 1ª m. del XVI, en Pietro Aretino i altres).

2.2. Coragror

Coragror f. 'Pirosi' (*DIEC2*). Aquesta entrada del *DIEC2* sembla recuperar la del *DGLC* 1932, amb una correcció ortogràfica segons l'origen del mot, compost amb *agror* f., i definint-lo per un terme tècnic de la medicina. El *DGLC 1932* recollia *coragró* m. 'Coragre' reproduint fidelment l'entrada d'Aguiló i sense advertir la poca adequació de la forma ortogràfica proposada. Cal dir, però, que aquesta grafia és la que probablement s'hauria trobat en les obres del XIX que Aguiló hagués pogut consultar (p. ex. l'ocurrència del *Romancerillo Catalán*, de Milà i Fontanals [núm. 517, p. 388] de 1882; o la de Josep Robrenyo de 1883, *CTILC*).

El *Diccionari Aguiló*, a més, ens informa d'una variant *coryagró*, que seria pròpia de Tortosa; la forma més estesa la localitza a Igualada, tot i que segurament és un mot més general, i recull encara la frase *Fer coragró una cosa* 'Causar fàstic i repugnancia

[sic]; també en sentit moral'. En el *DCVB* el mot hi apareix grafiat com a compost amb guionet i amb dues accepcions: *cor-agror* f. 1. 'Coïssor i gust agre que puja del ventrell a la boca' (Sort, Guissona, Igualada, Tarr., Sta. Col. de Q., Montblanc) i 2. 'Repugnància, desgana (especialment de treballar)'. La segona, il·lustrada amb la frase *Ets un gandul; lo treballar sempre t'ha fet cor-agror* reprodueix el sentit que trobàvem també en l'ocurrència fraseològica d'Aguiló. El *DECat* (II, 917b) recull el romanç de Milà i Fontanals i localitza el mot a Santa Coloma de Queralt, com també ho feia el *DCVB*, a partir d'una indicació del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*.

2.3. Cor-a-pensa

En el *DIEC2* s. v. *cor*, hi trobem la següent entrada: «*5 de cor a pensa* loc. adv. Per impuls del cor. *Obrar de cor a pensa*». Fabra inclogué en el *DGLC 1932* la locució adverbial *de cor-a-pensa* 'per impuls del cor', amb el mateix exemple, *obrar de cor-a-pensa*. La locució constitueix un article independent, alfabetitzat entre *coralment* i *corassot*, malgrat que el primer que conté és la preposició *de*. L'entrada provenia sens dubte del *Diccionari Aguiló* on *cor-a-pensa*, que també es presenta com a entrada independent, és definit com '(fer, obrar de —): obrar per impuls del cor', sense, però, exemples o documentació històrica. El *DCVB* s. v. *cor*, el recull també («*De cor i pensa,* o *de cor a pensa:* sense reflexionar; per simple impuls sentimental (Barc., Pineda)»), amb una primera variant que no hem pogut enregistrar enlloc més i unes localitzacions, però sense documentació. En el *DECat* (VI, 469b, s. v. *pensa*) es recull aquesta locució amb una frase, bastant malgirbada, que suggereix que seria la forma original de la locució més coneguda *de pura pensa*.[6]

[6] El paràgraf, a continuació d'un altre paràgraf on es parla de la pervivència de *pensa* al llarg dels segles, diu: «No és gens inversemblant que, com s'ha dit sovint, la locució autèntica, i no alterada, sigui *de cor a pensa*, 'per un impuls in promptu, sense pensar-s'hi gaire' la forma primitiva de la coneguda locució popular». S'entén que la «coneguda locució popular» és *de pura pensa*, de la qual es parla a continuació, i l'argument l'utilitza per indicar que *pensa* hauria tingut continuïtat com a mot popular ja que, en aquest cas, el que ha estat reemplaçat és *cor*. *De pura pensa* s'il·lustra seguidament amb uns fragments de Pere Coromines.
De pura pensa apareixia també en el *Diccionari Aguiló*, però no com a entrada independent sinó s.v. *pensa* (de pura *pensa*: d'esma, por instinto, sin saber cómo : «me va vindre a les mans *de pura pensa*», P. Briz [= Francesc Pelagi Briz, 1839-1889], *Cap de ferro,* 12; «arribar *de pura pensa.,* E. Vilanova»). Apareix també en el *DGLC 1932* s. v. *pensa*, «*De pura pensa,* sense recolzar-se en cap dada, indici, etc., d'esma» i cal dir que en el *DGLC 1932* aquesta locució va precedida d'una altra locució: «*De pensa acordada*, deliberadament». Deixant de banda la documentació històrica que aporta l'article *pensa* del *Diccionari Aguiló*, l'estructura de l'article és idèntica en els dos diccionaris: el significat i dues locucions. En el *Diccionari Aguiló* «*amb pensa* acordada: deliberadamente, con premeditación, Mallorca, 1595», amb la mateixa definició que en Fabra però en castellà, precedeix *de pura pensa*. Potser també en aquest cas Fabra s'inspirà en Aguiló. Per la seva banda, el *DCVB* s. v. *pensa* defineix també *De pensa acordada* per 'deliberadament' i aporta un document de 1333 antedatant, doncs, el que donava Aguiló del segle XVI

Sigui com sigui, tot i que la locució de *cor a pensa* no l'hem pogut documentar de moment en formes històriques, sí que és cert que els mots *cor* i *pensa* es posen sovint de costat, contraposats, en diversos textos, començant ja per les Homilies d'Organyà (*Ab tot vostre cor e ab tota vostra pensa*, *DCVB*). La que és potser la més poètica de les formes que tractem aquí ha tingut poca fortuna quan es tracta de ser documentada en textos, però, en canvi, s'ha convertit en títol d'una col·lecció a l'editorial barcelonina Adesiara.

2.4. Coratge

Coratge 1 m. 'Disposició del cor, de l'ànima'. *Déu, que veu els coratges de tots.* / 2 m. 'Fermesa de cor davant el perill o les dificultats'. *Envestint un enemic superior en nombre, donaren una prova de coratge. Calia un gran coratge per a afrontar una situació tan difícil* (*DIEC2*). En el cas del mot *coratge*, la dependència de Fabra respecte del *Diccionari Aguiló* no ve tant de l'existència mateixa del mot o la seva definició, sinó dels exemples que n'il·lustren l'ús. El *DGLC 1932* donava la mateixa definició que el *DIEC2* per la primera accepció i formulava la segona d'una manera més llarga ('Fermesa de cor davant el perill, les dificultats; valor, resolució'), que el *DIEC2* ha escurçat. Els exemples citats per Fabra per la primera accepció eren *Ésser ferm de coratge contra les temptacions* i *Déu, que veu els coratges de tots*. Els dos depenien, amb adaptacions, d'exemples de la documentació històrica citats per Aguiló; concretament «*car no he pecat ni entench a pecar de tal pecat que escusació s'i meresca; emperó Deus qui está de sobreguarda e veu los coratges de tots*..., Curial», 127 i «...*ésser fort e ferm de coratge contra temptació*», Félix, 1, 9». En canvi, l'exemplificació de la segona accepció (*Envestint un enemic superior en nombre, donaren una prova de coratge*) no depèn d'Aguiló. El *DIEC2* reprèn dos dels exemples del *DGLC 1932* i n'afegeix un tercer.

2.5. Corcorcar-se

Corcorcar-se v. intr. pron. 'Consumir-se de neguit, d'angúnia' (*DIEC2*). El *DIEC2* manté sense modificacions l'entrada de Fabra al *DGLC 1932*. Aquest reprenia, només amb lleugeres modificacions, la definició d'Aguiló 'Consumir-se d'angunia [sic], d'aflicció' i hi afegia, com en tots els casos que tractem, la categoria gramatical. En el *DCVB*, així com succeirà amb *corcuitós* (2.6.), se cita el *Diccionari Aguiló* com a font i se'n reprèn la definició tot afegint la nota etimològica «compost de *cor* i *corcar-se*». En aquest cas, és clar, *corcar* amb el sentit metafòric de 'Rosegar; [una forta

a Mallorca i que ara mateix no sembla localitzable. El *DCVB* també recull un document de 1468 que dóna la locució sinònima *Amb pensa deliberada*.

inquietud, el remordiment] turmentar persistentment'. El *DECat* (II, 917b) recull simplement el mot en un llistat, sense definició ni documentació.

2.6. Corcuitós

Corcuitós -osa adj. 'Que obra precipitadament' (*DIEC2*) és un article que reprodueix de manera idèntica l'entrada del *DGLC 1932*. Aquest sembla haver-la pres, normalitzant la grafia, de *corcuytós* en el *Diccionari Aguiló*, definit per una equivalència castellana 'apresurado, desatentado'. El mateix *Diccionari Aguiló* va ser usat com a font pel *DCVB*, que el cita explícitament, i només en tradueix l'equivalència semàntica castellana: «Apressat, destentat (Mall., segons Aguiló Dicc.); cast. *desatentado*». El mot no apareix en el *DECat* (ni s. v. *cor*, ni en el paràgraf dedicat a *cuitós*, s. v. *cuitar*). Aquesta absència i la indicació del *DCVB* «segons Aguiló Dicc.», que sembla denotar un cert escepticisme, podrien fer dubtar de l'existència del mot; però cal dir que en el *CTILC* se'n recullen tres ocurrències: en *El comte Arnau* de Josep Maria de Sagarra (1928), *Nabí* de Josep Carner (1941) i *Els somnis* de Miquel Bauçà (2002). Dels cinc diccionaris presents en la *BDLex* que recullen l'adjectiu *corcuitós*, la majoria reprèn la definició que trobem en el *DGLC* 1932, 'Que obra precipitadament'. Només se n'aparta el *Pal·las*, que sembla haver pres l'equivalència castellana «desatentado» d'Aguiló i, a partir del diccionari de la *RAE* ('Que habla u obra fuera de razón y sin tino ni concierto'), l'ha reconvertit en 'Que obra o parla desenraonadament o amb precipitació excessiva. *desatentado.* étourdi.'

2.7. Coresforç

Coresforç m. 'Acció de coresforçar-se; l'efecte' (*DIEC2*); *coresforçar-se* v. intr. pron. 'Esforçar-se desplegant la pròpia força moral'. El *Diccionari Aguiló* definia *coresforç* directament com 'Esforç' i l'exemplificava amb dues frases: *cal-vos fer un coresforç* i *faràs un coresforç i n'eixiràs*. El *DGLC 1932*, en canvi, definia 'Acció de coresforçar-se; l'efecte', represa, com veiem, pel *DIEC2*. El *DECat* (II, 917b) indica que ni el substantiu ni el verb no són al «Lab[èrnia], Bulbena ni Vogel», sinó només al *DGLC 1932*; amb això sembla voler indicar que és un mot recent i poc arrelat, cosa que sembla certa. Tanmateix el *Diccionari Aguiló* el localitza a «Ribes i Vilallonga» (possiblement Ribes del Freser i Vilallonga de Ter, tot i que podria ser Vilallonga del Camp) i el *CTILC* en recull dues ocurrències en textos de Carles Cardó[7] de 1928 i 1955, a més d'una altra en una obra lleugerament més moderna i també de tema religiós.

[7] Que era originari de Valls, ben a prop de Vilallonga del Camp.

2.8. Corferit

Corferir v. tr. 'Ferir del cor' (*DIEC2*). Aquest escarit article és una reproducció exacta del corresponent al *DGLC 1932*. El *Diccionari Aguiló* el recollia només com a participi *corferit* 'Ferit del cor', amb la mateixa definició, que altrament és bastant obscura. En el *DCVB* hi trobem una descripció semàntica que intenta ser més acurada, amb l'article sense preposició (*el* i no *del*) i un sinònim: 'Ferir el cor; emocionar intensament'. Entre els cinc diccionaris que recullen aquest mot en la *BDLex*, el *Pal·las* s'aparta d'aquesta definició i indica 'Afligir pregonament, tocar la part més viva del sentiment. *afligir*. *affliger*'. El segueix Ferrer Pastor (1985), 'Afligir pregonament'. Malgrat la poca fortuna que ha tingut la seva definició en el diccionari normatiu i el poc interès que hi demostra el *DECat*, que només el llista sense definició ni documentació, el verb apareix relativament ben documentat en el *CTILC*: 16 ocurrències a partir de 1906 (*Pilar Prim*, de Narcís Oller).

2.9. Cori-mori

Corimori m. 'Mal de cor' (*DIEC2*); *mal de cor* definit al seu torn com 'Defalliment, sensació de buidor a l'estómac, produïts per la gana' (*DIEC2* s. v. *cor*). Tant el *Diccionari Aguiló* com el *DGLC 1932* escriuen el mot amb guionet, *cori-mori*, i la definició més extensa d'Aguiló ('Mal de cor, debilitat, gana') és reduïda per Fabra a 'Mal de cor'. D'altra banda, Aguiló incloïa un exemple ben poc il·lustratiu, *tinc un cori-mori!*, del qual Fabra prescindeix. En el *DCVB* es recull documentació del mot en Emili Vilanova, a finals del XIX, i el *DECat* (II, 917b) li dedica un llarg paràgraf, sens dubte perquè el mot apareix un cop en l'obra de Pere Coromines (*Prometeu*, de 1934) i ho fa amb el sentit figurat de defalliment, però no produït per la gana. Pel que fa a l'etimologia, el *DCVB* proposava «compost damunt *cor,* en formació rimada, amb el radical de *morir*». Coromines està d'acord amb el fet que aquests són els elements compositius del mot, però s'estén en el detall de com s'ha fet la combinació i la seva construcció en eco. El mateix Coromines (*DECat* I, 624b; s. v. *banzim-banzam*) explicava l'adverbi *banzim-banzam* com «mot de formació imitativa, que marca l'alternativa de moviments mitjançant la repetició consonàntica amb vocals oposades» i el comparava, entre d'altres, amb *pengim-penjam*, *baliga-balaga*, *ziga-zaga*, i *cori-mori.*

2.10. Malcorar

Malcorar v.tr. 'Fer perdre (a algú) el cor de fer alguna cosa, dissuadir-l'en' (*DIEC2*). Un cop més, l'article del *DIEC* reprodueix fil per randa el del *DGLC 1932*. El *Diccionari Aguiló* definia més breument 'Dissuadir', però afegia un exemple, no reprès

per Fabra (*L'ha malcorat d'anar-se'n a Amèrica*), dues referències a documentació històrica: «Ell es lo dimoni, y de ahí en avant que ha pegat en malcorar a l'ull dret (Rondalla de Rondalles, 28)», «Pos mira, prou unfle y calle per no voler malcorar (J. Ovara, Males llengües)» i encara la localització a València. Ni l'exemple ni la documentació històrica, que altrament no era tampoc transparent, no han estat represos pel *DCVB*, que de tota manera pot oferir una documentació anterior en el *Procés de les Olives* de 1497. El que és més rellevant és que el *DCVB*, a més de l'accepció 'Desencoratjar', en proposa una segona 'Irritar, encendre d'ira contra algú' (cast. *enconar*) localitzada a «Tortosa, Maestrat»; el *DECat* (V, 383b) amplia aquesta localització a València i defineix 'Incitar, induir a mal, irritar (contra algú)'. Es fa així patent que Aguiló no tenia constància d'aquesta accepció d''Incitar a la ira (contra algú)', que d'altra banda sembla encaixar millor amb els exemples històrics que aporta. Entre els nou diccionaris presents en la *BDLex* que contenen aquest mot, l'únic que s'aparta de la definició de Fabra és el *Pal·las* que recull l'accepció valenciana 'Atiar una persona contra una altra'. El *CTILC* n'inventaria tres exemples; dos de Bernat Artola i Tomàs, castellonenc, i un exemple contemporani de Josep Piera, nascut a Beniopa. Potser seria, doncs, escaient actualitzar la definició en el diccionari normatiu.

3. Conclusió

En els exemples tractats s'ha vist com Fabra, efectivament, pouà en prou casos dels materials de Marià Aguiló per a confegir el seu diccionari. En algun d'ells, una dependència excessiva ha estat corregida posteriorment (*coragrò*), però tots han estat mantinguts fins a l'edició actual del *DIEC2*. Fins i tot moltes de les definicions i exemples en el *DIEC2* encara duen l'eco del *Diccionari Aguiló*, tot i que potser seria convenient modificar-ne lleugerament algunes (*corferir*, *malcorar*). La riquesa de les formes derivades i compostes amb el cat. *cor* és molt gran; aquí se n'ha tractat només una petita part dels casos a partir de la base de dades del projecte, cosa que ens ha permès suggerir que potser encara seria possible fer-hi alguna addició (nota 6).

Serveixi aquest text, fet amb el cor, fet amb la pensa, com a homenatge a en José Enrique, que estima les paraules.

Referències bibliogràfiques

Aguiló i Fuster, Marià (1914-1934): *«Diccionari Aguiló». Materials lexicogràfics aplegats per Marian Aguiló i Fuster. Revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu*, 8 vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [Reimpressió 1988–1989. Barcelona: Alta fulla].

BDLex = *Base de Dades Lexicogràfica*. Institut d'Estudis Catalans. https://bdlex.iec.cat/.

COLON, Germà / SOBERANAS, Amadeu-J. (1991²): *Panorama de la lexicografia catalana. De les glosses medievals a Pompeu Fabra*. Barcelona: Enciclopèdia catalana.

COLÓN, Germà (2014): «La lexicografía histórica catalana a partir de fines del siglo XIX», dins CÓRDOBA RODRÍGUEZ, Félix / GONZÁLEZ SEOANE, Ernesto / SÁNCHEZ PALOMINO, María Dolores (ed.): *Lexicografía de las lenguas románicas. Perspectiva histórica*. Berlin / Boston: De Gruyter, p. 115-124.

CTILC = *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*. Institut d'Estudis Catalans. https://ctilc.iec.cat/.

DCVB = ALCOVER, Antoni Maria / MOLL, Francesc de Borja (²1950–1968, ¹1930/1935 [vol. 1/2]): *Diccionari català-valencià-balear*. 10 vol., Palma de Mallorca: Moll. https://dcvb.iec.cat.

DECat = COROMINES, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. 10 vol., Barcelona: Curial. https://decat.iec.cat.

DGLC 1932 = Fabra, Pompeu (1932): *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Catalònia.

DIEC2 = Institut d'Estudis Catalans: *Diccionari de la llengua catalana*. https://dlc.iec.cat/.

FERRER PASTOR, Francesc (1985): *Diccionari general*. València: Impremta Fermar.

FEW = WARTBURG, Walther von, *et al.* (1922–2002): *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes*, 25 vol. Bonn / Heidelberg / Leipzig-Berlin / Bâle: Klopp / Winter / Teubner / Zbinden.

GDLI = BATTAGLIA, Salvatore (1961–2008): *Grande dizionario della lingua italiana*, 21 vol. 2 suplements. Torí: UTET.

Mistral = MISTRAL, Frédéric (1932 [1879–1886]): *Lou tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire provençal-français embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne*, 2 vol. Paris: Delagrave.

Pal·las = VALLÈS I VIDAL, Emili (1927): *Diccionari Pal·las amb equivalències en castellà, francès i anglès, amb vocabularis castellà-català i francès-català*. Barcelona: Horta.

Raynouard = RAYNOUARD, François-Just-Marie (1836-1844): *Lexique roman ou dictionnaire de la langue des troubadours*, 6 vol. Paris: Silvestre.